

MŁODA POLSKA

wprowadzenie

MŁODA POLSKA

**od lat 90. XIX wieku do 1918 r.
(końca I wojny światowej)**

Nazwa epoki:

- zaczerpnięta została adekwatnie do Młodych Niemiec, Młodej Francji;
- pochodzi od cyklu artykułów Artura Górskiego pt. "Młoda Polska", wydanych na łamach czasopisma "Życie".

Ten czas określa się również terminem:

- modernizmu (od fr. moderne, czyli nowoczesny);
- neoromantyzmu (zainteresowania romantyzmem);
- dekadentyzmu (schyłkowość);
- fin de siècle (koniec wieku).

W Europie trwał od drugiej połowy XIX w. do początku XX w.

PRZYCZYNY POWSTANIA

Pozytywistyczne hasła pracy u podstaw i pracy organicznej nie przyniosły zamierzonego efektu, ponieważ wielokrotnie nie były realizowane przez społeczeństwo. Nie wystarczyły więc, by poprawić sytuację Polaków, którzy pragnęli zmian, nowego porządku społecznego. Do powstania Młodej Polski przyczyniła się także skomplikowana sytuacja narodu polskiego pod zaborami.

- W galicyjskiej wsi panowała ogromna nędza, przemysł dopiero tam raczkował.
- W Królestwie Polskim powstawały pierwsze organizacje robotnicze, które dopominały się swoich praw.
- Na Śląsku społeczeństwo walczyło o utrzymanie polskości, ponieważ trwała tam akcja germanizacyjna.

Nowe prądy młodopolskie w zaborze rosyjskim pojawiły się później niż w zaborze austriackim.

SZTUKA

Mimo trudnej sytuacji i cenzury rozwijały się:

- **czasopiśmiennictwo** - najślynniejszym czasopismem było krakowskie "Życie", początkowo redagowane przez Ignacego Maciejowskiego, później przez Artura Górskiego i Stanisława Przybyszewskiego.
- **teatr** - na scenie teatru krakowskiego występowali między innymi Helena Modrzejewska czy Ludwik Solski. Sztuki wystawiał Stanisław Wyspiański. Teatr, mimo cenzury, rozwijał się także w Warszawie
- **kabaret** - "Zielony Balonik" wniósł wiele humoru do życia kulturalnego Krakowa. Piosenki dla kabaretu pisał Tadeusz Boy-Żeleński.
- **muzyka** - swoje kompozycje tworzyli: Mieczysław Karłowicz, Karol Szymanowski, Ignacy Paderewski
- **sztuki plastyczne** - słynnym malarzem był Juliusz Kossak oraz jego syn Wojciech Kossak oraz Józef Chełmoński, Aleksander Gierzyński, a także Stanisław Wyspiański. W tym czasie nastąpił rozwój rzeźby polskiej, które tworzył Xawery Dunikowski, Cyprian Godebski oraz Antoni Kurzawa.

Filozofia

Na twórczość Młodej Polski ogromny wpływ wywarła filozofia:

Artura Schopenhauera - jego poglądy w czasach, w których żył (romantyzmu) nie wywarły większego znaczenia. Wówczas dominował heglizm i marksizm. Zostały zauważone dopiero w XIX i XX wieku, zwłaszcza w czasach modernizmu. Według Schopenhauera życiem ludzkim kierują bezrozumne popędy, których nie jesteśmy w stanie zaspokoić, co przynosi cierpienie. Wyzwolić się od niego można, porzucając własną wolę. Ukojenie może przynieść także sztuka.

Fryderyka Nietzschego - krytykując mieszczaństwo, znalazł uznanie wśród inteligencji. Odrzucał istnienie Boga, był twórcą teorii nadczłowieka (istoty idealnej, wyjątkowej, silnej, aktywnej, twórczej, samodzielnej). Wyróżniał moralność panów i niewolników.

Henryka Bergsona - podważał racjonalizm, który w jego przekonaniu nie pozwalał dokładnie poznać świata. Można tego dokonać tylko dzięki intuicji. Negował także pozytywistyczną teorię ewolucji, ponieważ rozwój wypływa z "elan vital" - pędu życiowego.

Pojęcia

- **Sztuka dla sztuki** - przedstawicielem tego nurtu w Polsce był Stanisław Przybyszewski. W swoim dziele pt. "Confiteor" określił, że "sztuka nie ma żadnego celu, jest celem sama w sobie". Odrzucał utwory tendencyjne, służące kwestiom politycznym czy społecznym.
- **Dekadentyzm** - światopogląd mówiący o zbliżającym się schyłku wieku. Przekonanie o kryzysie kultury wiązało się z poczuciem bezsensu działania i zwątpieniem.
- **Impresjonizm** - kierunek artystyczny, który do polskiej sztuki przeniknął pod koniec XIX wieku. Głosił, że zadaniem sztuki jest przedstawienie ulotności wrażeń i chwili.
- **Ekspresjonizm** - kierunek artystyczny, głoszący potrzebę ukazywania subiektywnych doznań artysty.
- **Symbolizm** - kierunek w sztuce, który głosił, że to, czego nie da się wyrazić za pomocą zwykłych słów, można przedstawić w przybliżeniu - za pomocą symbolu.
- **Naturalizm** - kierunek, według którego sztuka ma naśladować rzeczywistość, poruszać wszystkie, nawet najtrudniejsze tematy. Artysta powinien szukać prawdy i być obiektywnym.
- **Parnasizm** - nazwa tego nurtu artystycznego pochodzi od zbioru wierszy "Parnas współczesny". Parnasiści głosili, że sztuka ma ukazywać życie wewnętrzne człowieka, jego emocje i stany duchowe, a nie poruszać problemy społeczne i polityczne. Został wyparty przez symbolizm.

Cechy literatury

- tematyka związana z buntem i sprawą narodową;
- przekonanie o zbliżającym się końcu wieku, poczucie kryzysu wartości;
- nawiązania do romantyzmu;
- wiara w szczególną rolę artysty;
- synkretyzm gatunkowy;
- pojawienie się nowych prądów artystycznych: symbolizmu, ekspresjonizmu, impresjonizmu.

